

ks. prof. dr hab. Tomasz Rozkrut
33-100 Tarnów, Plac Ojca Świętego Jana Pawła II nr 1
Wydział Prawa Kanonicznego, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

O C E N A

rozprawy doktorskiej z prawa kanonicznego:

„Posługa słowa Bożego w synodach diecezji lubelskiej”, Lublin 2024, s. 298
napisanej przez ks. Roberta Wronowskiego na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Instytucie Prawa Kanonicznego pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Mirosława Sitarza

1. Ogólna prezentacja rozprawy doktorskiej

Prezentowana i oceniana rozprawa doktorska z dyscypliny prawa kanonicznego: „Posługa słowa Bożego w synodach diecezji lubelskiej”, posiada następującą strukturę wewnętrzną:

- Spis treści (s. 1-5),
- Wykaz skrótów (s. 6-7),
- Wstęp (s. 8-13; *sześć stron tekstu*),
- cztery rozdziały (s. 14-260), które zostały zatytułowane w następujący

sposób:

- rozdział pierwszy – „Synod diecezjalny w Kościele” (s. 14-56),
- rozdział drugi – „Ustawodawstwo synodalne diecezji lubelskiej” (s. 57-92),
- rozdział trzeci – „Przepowiadanie Słowa Bożego” (s. 93-199),
- rozdział czwarty – „Nauczanie katechetyczne” (s. 200-260),
- Zakończenie (s. 261-267; *siedem stron tekstu*),

- Bibliografia (s. 268-293); została ona wewnętrznie podzielona na trzy zbiory:

Źródła prawa, w tym: Uchwały soborowe, Kodyfikacja kościelna, Pisma starochrześcijańskich pisarzy, Pisma papieskie, Akty normatywne Kurii Rzymskiej, Uchwały Konferencji Episkopatu Polski, Lubelska dokumentacja synodalna, Księgi liturgiczne,

oraz Literatura przedmiotu i Literatura uzupełniająca. Jak zatem łatwo można się zorientować mamy do czynienia z bardzo dokładnym podziałem bibliografii, zwłaszcza w przedmiocie wykorzystanych w trakcie prowadzonych badań źródeł; rzecz ciekawa, Doktorant wprowadził także wykaz literatury uzupełniającej, co jest niewątpliwie godne pochwalenia, gdyż taki zbiór bardzo rzadko spotykany jest we współczesnych rozprawach doktorskich,

- na końcu rozprawy doktorskiej zostało umieszczone jej streszczenie w języku polskim i angielskim: Streszczenie / *Summary* (s. 293-298).

Tytuł rozprawy doktorskiej został sformułowany w sposób jasny i precyzyjny, jest on krótki i jednoznaczny, jest zwięzły, to znaczy bez zbędnych słów. Jasno wynika z niego, że przedmiotem badań będzie problematyka dotycząca głoszenia słowa Bożego w postanowieniach synodów diecezji lubelskiej. Ile ich było? To już czytelnik dowie się z lektury dysertacji, gdyż w tytule pracy to nie zostało wskazane.

Jest to niewątpliwie problematyka badawcza ważna i aktualna, także z praktycznego punktu widzenia – godna także podkreślenia w perspektywie odbywającego się kolejnego synodu lubelskiego (zob. s. 9) – zwłaszcza w dzisiejszym świecie tak radykalnie odchodzącym od Ewangelii, aczkolwiek rodzi się pytanie dlaczego Doktorant w tytule swojego doktoratu „słowo” napisał z małej litery, a sukcesywnie w pracy, np. na s. 93 raz pisze z dużej a raz z małej litery? Ta sama uwaga dotyczy zapisu „diecezji lubelskiej” – w tytule Doktorant użył małych liter, a np. na s. 8 zapis jest już z dużych liter: „Diecezja Lubelska”?

We Wstępie do rozprawy doktorskiej (s. 8-13), merytorycznie jak najbardziej poprawnym, który został rozmieszczony na sześciu stronach, Doktorant już na samym początku, odnosząc się do Nowego Testamentu, wskazał, że „Proklamowanie słowa Bożego należy do najważniejszych zadań Kościoła, które przed Nim postawił Jezus Chrystus (por. Mt 28,19n). Jest to realizacja Jego fundamentalnej misji w świecie. Kościół bowiem nie może nie głosić Ewangelii Chrystusa (por. 1 Kor 9, 16; Dz 4,20)” (s. 8).

Sukcesywnie stwierdził, w sposób bardzo ogólny: „Od początków istnienia Kościoła posługa słowa Bożego posiadała znamiona kaznodziejskie i katechetyczne. [...] Tematyka przepowiadania, z oczywistych racji, musiała być przedmiotem prac soborowych różnych okresów historii Kościoła. Również Kościoły partykularne poprzez instytucje synodalne poruszały tematykę związaną z misją głoszenia słowa Bożego i opracowały regulacje prawne mające na celu skuteczną jej realizację w warunkach lokalnych swojej epoki” (*tamże*), aby przejść do następującego stwierdzenia: „Analogiczna sytuacja miała miejsce w Diecezji Lubelskiej, w której odbyły się dwa synody (oraz jeden zakończony w fazie projektu z powodu wybuchu drugiej wojny światowej). Zarówno pierwszy Synod Diecezji Lubelskiej z roku 1928, jak Drugi z lat 1977-1985 odnosiły się do obu wspomnianych form głoszenia słowa Bożego” (*tamże*). Swoje wywody Doktorant zakończył następująco: „W stosunku do tak ważnej tematyki, która zawsze będzie miała swoją żywotną aktualność, odnosili się różni autorzy. Nikt jednak nie opracował do tej pory zagadnienia związanego z posługą słowa Bożego w ujęciu synodów Diecezji Lubelskiej. Stąd zaistniała potrzeba, aby tę lukę starać się wypełnić, czego próbą będzie niniejsze opracowanie” (*tamże*). Nie ulega wątpliwości, że Doktorant znalazł nieopracowany temat, który pragnął zrealizować.

W dalszej części omawianego Wstępu doktorant wymienił źródła (powszechnie i partykularne – s. 9), literaturę przedmiotu (s. 10-11), wskazał, że „każdy z rozdziałów będzie rozpoczynał się krótkim wprowadzeniem, a kończył

wnioskami” (s. 11) oraz syntetycznie omówił treść poszczególnych czterech rozdziałów rozprawy doktorskiej (s. 11-13), aby wskazać, że „opisane powyżej założenia merytoryczne zostaną opracowane następującymi metodami: historyczno-prawną, dogmatyczno-prawną oraz porównawczą” (s. 13); wskazał także następująco: „jeśli chodzi o formalno-techniczne założenia pracy, to zwracamy uwagę, że w zasadniczym tekście umieszczone będą wyłącznie sigla biblijne, natomiast pozostałe informacje bibliograficzne będą umieszczone w przypisach” (*tamże*). Na temat motywów napisania recenzowanego doktoratu – zob. s. 9.

Ogólnie należy stwierdzić, że mamy do czynienia z dobrze napisanym wstępem do rozprawy doktorskiej.

Rozdział pierwszy, zatytułowany: „Synod diecezjalny w Kościele” (s. 14-56), ma niewątpliwie charakter rozdziału wprowadzającego, niemniej jednak merytorycznie jest on ważny i potrzebny; jest bowiem syntetycznym ukazaniem roli i znaczenia synodu diecezjalnego w życiu Kościoła partykularnego, instytucji rozwijającej się poprzez stulecia, z uwzględnieniem co na temat tej instytucji stanowiło przez stulecia prawo uniwersalne Kościoła.

Na rozdział ten składają się trzy paragrafy, przy czym najbardziej rozwiniętym jest paragraf trzeci. Ukazują one, wspomniane paragrafy, po kolei ewolucję teologiczno-prawną synodu diecezjalnego, rozwój instytucji poprzez wieki, przede wszystkim poprzez odwołanie się do magisterium Kościoła łącznie z nauczaniem Soboru Watykańskiego II; ostatni trzeci paragraf ukazuje synod diecezjalny w Kodeksie prawa kanonicznego z 1917 roku (syntetycznie), oraz – szczegółowo – w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku.

Ukazując synod diecezjalny w Kodeksie Jana Pawła II Doktorant wyodrębnił i ukazał następujące tematy:

- kanoniczna koncepcja synodu diecezjalnego,
- zwołanie synodu diecezjalnego i przewodnictwo na nim,

- uczestnicy synodu diecezjalnego,
- dyskusje synodalne,
- ustawodawca synodalny,
- komunikacja posynodalna,
- zawieszenie lub rozwiązanie synodu diecezjalnego.

Warto podkreślić, że komentując obowiązujące kanony łacińskie na temat synodu diecezjalnego Doktorant odwołał się także do ważnej i ciągle aktualnej instrukcji Stolicy Apostolskiej o synodach diecezjalnych z 1997 roku („*Instructio de Synodis dioecesis agendis*”).

Rozdział kończą pięciostronicowe wnioski, jest to syntetyczne streszczenie treści pierwszego rozdziału recenzowanej dysertacji doktorskiej, w których na samym początku Doktorant stwierdził, że „wszystkie wspólnoty w zależności od okoliczności miejsca i czasu napotykają na sytuacje wymagające korekty swojego funkcjonowania. Tak samo jest z Kościołem” (s. 52).

Wydaje się, że w rozdziale pierwszym za często jest cytowana monografia ks. Tomasza Rozkruta na temat synodu diecezjalnego; aczkolwiek piszącemu tę recenzję przyjemnie było napotykać swoje wypowiedzi w tekście ocenianego doktoratu.

Rozdział drugi, „Ustawodawstwo synodalne diecezji lubelskiej” (s. 57-92), rozpoczyna bardzo krótkie, zaledwie trzydziestokrotne wprowadzenie, a wprowadzenie do pierwszego rozdziału to aż dwie strony tekstu (!); dlaczego Doktorant robi takie różnice trudno powiedzieć?

Paragraf pierwszy tego rozdziału ukazuje ogólnopolskie tło synodów diecezjalnych (zob. s. 57-63). Trzeba powiedzieć, że jest to nawiązanie do pierwszego rozdziału doktoratu, aczkolwiek w odniesieniu do historii Kościoła w Polsce oraz rozwoju jego instytucji. Paragraf ten kończy syntetyczne stwierdzenie: „Z powyższych analiz wynika, że praktyka synodalna w Polsce, rozwijająca się od średniowiecza i kontynuowana w epoce potrydenckiej, zamarła

na wskutek zaborów. Została reaktywowana po odzyskaniu niepodległości” (s. 63). Dobrze, że Doktorant w swojej analizie historycznej zauważył także odbyty w 1936 roku synod plenarny, który był niewątpliwie ważnym wydarzeń w ówczesnym Kościele w Polsce; niestety został on zapomniany, tak jak szybko został zapomniany ostatni polski synod plenarny, odbyty w latach 1991-1999.

Drugi paragraf drugiego rozdziału ukazuje synod lubelski z roku 1928 (zob. s. 63-75), zostały wyodrębnione w nim dwa zagadnienia:

- zwołanie i przebieg synodu, oraz
- treść uchwał i statutów synodalnych.

Podobną strukturę ma paragraf czwarty, który ukazuje synod lubelski z roku 1985. Natomiast paragraf trzeci przedstawia „Projekt Synodu z 1939 r.”, to znaczy ukazuje przygotowanie synodu oraz materiały przedsynodalne.

W zakończeniu, czyli we wnioskach kończących ten rozdział, Doktorant syntetycznie przedstawił najważniejsze osiągnięcia analizowanych synodów lubelskich. Natomiast pisząc na temat projektu synodu diecezjalnego z 1939 roku Doktorant zauważył na s. 90, że „według ekspertów planowany synod został przygotowany bardzo starannie”. Szkoda, że nie został przeprowadzony.

Rozdział trzeci nosi następujący tytuł: „Przepowiadanie Słowa Bożego” (s. 93-199) i rozpoczyna się jednostronicowym wprowadzeniem. Rozdział ten ma cztery punkty, które omawiają następujące tematy:

- teologia przepowiadania,
- głosiciel i odbiorca słowa Bożego,
- formy przepowiadania i okoliczności przepowiadania.

Ostatni paragraf tego rozdziału, czwarty, to wnioski z przeprowadzonych badań. Doktorant przyjął zatem jako metodę przedstawienia swoich badań ukazywanie poszczególnych tematów, a nie chronologiczne ukazywanie postanowień poszczególnych synodów lubelskich. Niewątpliwie tak przyjęta metoda sprawia, że czytelnik może od razu porównywać postanowienia

omawianych synodów diecezjalnych. Poszczególne paragrafy tego rozdziału są dość obszerne, w szczególności paragrafy 1-3. Omawiając poszczególne tematy Doktorant, między innymi, wskazuje na ich źródła, np. na s. 95 wskazał: „Prawodawca, choć tego nie zaznacza, to jednak merytorycznie nawiązuje do Konstytucji Dogmatycznej o Objawieniu Dei Verbum Soboru Watykańskiego II”.

Rozdział ten kończą obszerne wnioski, które Doktorant przedstawił na ośmiu stronach (s. 192-199). Niewątpliwie lepszym sposobem ich ukazania byłoby pogrupowanie ich w punkty, wówczas takie przedstawienie miałoby charakter bardziej systematyczny, ponadto dla czytelnika poszczególne wnioski byłyby jasne i konkretne.

Rozdział czwarty: „Nauczanie katechetyczne” (s. 200-260) rozpoczyna pół stronicowy wstęp, który rozpoczyna przywołanie adhortacji apostołskiej „Catechesi tradendae” Jana Pawła II z 1979 roku. Sukcesywnie trzy obszerne paragrafy tego rozdziału omawiają:

- uwarunkowania pracy katechetycznej (§ 1),
- katechezę grup wiekowych (§ 2), oraz
- katechezę sakramentalną (§ 3).

Rozdział ten, podobnie jak rozdział poprzedni, kończą wnioski, które są ukazane na sześciu stronach (s. 255-260). Także i do tego fragmentu ma zastosowanie krytyczna uwaga, która dotyczy wniosków znajdujących się na końcu rozdziału trzeciego.

W Zakończeniu (s. 261-267) znajdujemy interesujący wnioski i spostrzeżenia Doktoranta, które są wynikiem przeprowadzonych badań; trzeba wskazać, że jest to merytorycznie poprawne podsumowanie przeprowadzonych badań. Badania powyższe pozwoliły na zaprezentowanie także konkretnych spostrzeżeń przez Doktoranta.

Między innymi czytamy następująco na s. 261: „Statuty Pierwszego Synodu są zredagowane w zwięzłych i czasem lapidarnych formach ukierunkowanych na konkretne działania i zachowania, pozostawiając czytelnikowi wrażenie oczywistości założeń teologiczno-kanonicznych. Z kolei Statuty Drugiego Synodu charakteryzuje podbudowa teologiczna, mocne osadzenie w dokumentach Kościoła powszechnego oraz w kodyfikacji kodeksowej”. Niewątpliwie mamy tutaj do czynienia z interesującym spostrzeżeniem i zarazem stwierdzeniem, które wskazują, że Doktorant trafnie zauważa w analizowanych synodach diecezjalnych różne postrzeganie instytucji w zależności od czasu ich zwołania oraz obowiązującej wówczas eklezjologii.

Z kolei na stronie sukcesywnej (tj. na s. 262) Doktorant zawarł bardzo ważną i aktualną myśl, godną szerszego upowszechnienia, ponadto bardzo potrzebną do praktycznej realizacji, zwłaszcza kiedy spoglądamy na dzisiejsze kaznodziejstwo: „Jednym z istotnych warunków skuteczności głoszenia biblijnego orędzia zbawczego jest formacja intelektualna i duchowa kaznodziei, a zwłaszcza permanentne i pogłębiające studium Pisma św., teologii i *Magisterium* Kościoła”.

Widzimy zatem, że dobra analiza ustawodawstwa synodalnego może dać jasne i praktyczne wnioski, także natury duszpasterskiej i formacyjnej; co więcej można nawet stwierdzić, że dobrze przeprowadzony synod diecezjalny, tak w przeszłości jak i obecnie, pozostaje ważnym instrumentem prawnym dla rozwoju Kościoła partykularnego. Tak było przez stulecia, tak jest i obecnie.

2. Ocena merytoryczno-formalna

Recenzowana rozprawa doktorska jest interesującym, niewątpliwie dobrze przemyślanym, określonym i sukcesywnie opracowanym, studium prawa partykularnego (synodalnego), czyli mamy do czynienia z badaniami opartymi na analizie materiału źródłowego. Powyższa analiza pozwoliła Doktorantowi na zaproponowanie także interesujących wniosków.

Struktura pracy jest przejrzysta, logiczna; rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający; ukazuje on rolę i znaczenie synodu diecezjalnego w Kościele w aspekcie historyczno-prawnym. Po tej analizie Doktorant ukazał synody lubelskie, które były zwoływane w zupełnie różnych czasach, kiedy panowała inna mentalność eklezjalna i obowiązywały także inne normy prawne, także na temat synodu diecezjalnego. Sukcesywnie mamy analizę dotyczącą przepowiadania słowa Bożego (*rozdział trzeci*) oraz analizę działalności katechetycznej (*rozdział czwarty*). Należy zatem wskazać, że problematyka poszczególnych rozdziałów pracy jest ze sobą powiązana.

W dalszej kolejności należy wskazać, że Doktorant wykorzystał w swoich badaniach bogatą literaturę przedmiotu, w szczególności polskojęzyczną.

Należy także podkreślić poprawny język przedstawionego tekstu, jak również poprawność dokonanych wywodów.

Sukcesywnie należy wskazać, że przypisy w rozprawie doktorskiej zostały sporządzone dokładnie; ogólnie należy także wskazać na poprawny poziom edytorski recenzowanego doktoratu, aczkolwiek niektóre zapisy, o których już wspomniałem wcześniej, należałoby ujednoclić.

W szczególności na pozytywne podkreślenie zasługuje dobrze napisany Wstęp, dokładne i poprawne pod względem merytoryczno-formalnym zrehabilitowane wprowadzenia (*poza drugim rozdziałem pracy*) oraz podsumowania (określone jako „Wnioski”) poszczególnych rozdziałów pracy, o czym Doktorant napisał już we wstępie do swoich badań naukowych. Pod względem metodologicznym praca jest jak najbardziej solidnym opracowaniem.

Recenzowana praca jest zatem całościowym studium podjętej, niewątpliwie interesującej i ważnej problematyki badawczej; jej zakres został bardzo precyzyjnie wyodrębniony, zakreślony oraz kompetentnie przedstawiony. Przeprowadzone badania mogą być także pomocne dla tworzenia prawa na innych synodach diecezjalnych.

Niewątpliwym walorem pracy jest ukazanie problematyki badawczej, także w aspekcie praktycznym, co nadaje jeszcze większej wartości ocenianej rozprawie doktorskiej.

3. Wniosek

Recenzowana rozprawa doktorska charakteryzuje się poprawnym poziomem badań naukowych; jest interesującym studium prawa synodalnego, czyli konkretnego prawa partykularnego. Całościowa zatem ocena rozprawy doktorskiej jest jak najbardziej pozytywna.

Konkludując, stawiam wniosek do Prześwietnej Rady o kontynuowanie rozpoczętego przewodu doktorskiego ks. Roberta Wronowskiego.

Tarnów, dnia 16 października 2024 roku